

La ràdio en l'aprenentatge de les llengües

Els mitjans de comunicació són elements fonamentals que serveixen de mitjà per a l'ensenyament de les llengües. En la nostra societat tecnològica i audiovisual la imatge atrau molt els alumnes. La ràdio, però, és un mitjà de comunicació diferent dels altres en la mesura en que només disposa d'un canal per transmetre's: el so. En una emissió de ràdio no hi ha imatges, sembla que pugui ser un handicap en relació a la televisió, però és un mitjà magnífic per introduir molts aspectes comunicatius propis de l'oralitat: l'entonació, la modulació de la veu, els mitjans per retenir l'atenció dels oients i permetre'ls "veure" allò que escolten...

La ràdio és, a més, un dels primers mitjans de comunicació entre els adolescents, sovint abans que la televisió. Avui dia, quan tothom parla de la importància de l'oral dintre de l'aprenentatge de les llengües, la ràdio suposa un recurs excel·lent, sobretot per la relació estreta entre l'escrit i l'oral, però també com a nucli de creativitat dintre de l'aprenentatge.

Potser no ha estat molt utilitzat en l'ensenyament de les llengües estrangeres, però es tracta, sens dubte, d'un instrument molt valuós en diversos aspectes del currículum. La ràdio permet treballar gairebé totes les competències bàsiques i essencials. Entre elles destaquem:

- **La competència comunicativa, lingüística i audiovisual**

Tot i vivint en el món de la comunicació, sovint l'alumne no se sap "comunicar". Als alumnes els costa expressar-se, i no diem en una llengua estrangera. Amb aquesta activitat pretenem que l'alumne expressi pensaments, emocions, opinions sobre diferents temes. Amb la ràdio aconseguim que les converses siguin pautades, controlades, normalment en simulacions relacionades amb experiències i interessos personals, perquè la ràdio és un treball en grup que permet abordar els seus interessos. Amb ella es pot simular qualsevol situació comunicativa: entrevista, exposició, publicitat, reportatge...

Aquest seria l'objectiu més clar: aconseguir un domini de la llengua oral. L'objectiu és ample i ambiciós, però creiem que poc a poc ho anem aconseguint i l'alumne/a aprèn a expressar observacions, explicacions, opinions, pensaments, emocions, vivències, argumentacions... d'una manera gradual i completa.

Ahora, podem dir que el procés de creació del programa radiofònic activa processos cognitius i de processament de la informació: cercar, ordenar, classificar, contrastar dades i informacions, extreure'ns conclusions, fer-ne un resum, elaborar una presentació, que l'alumne ordeni el seu discurs i, en el fons, el seu pensament, no s'hi val un text inconnex si qui ens ha d'escoltar no ens entendreà.

Fem, d'aquesta manera, que la llengua sigui funcional, que faci servir recursos com l'entonació i la fonètica per augmentar la seva capacitat de comunicació, fem que "pensi" com s'ha d'expressar i, a més, com a valor afegit, a qui s'ha de dirigir, quin públic té davant. Això és un punt que sovint els alumnes no veuen, es dirigeixen a tothom de la mateixa manera. Amb la ràdio, la intencionalitat de la comunicació es posa de relleu: fer un anunci per a una determinada gent, un diàleg que interessi a l'oient, un tema d'actualitat per al públic que ens escolta, fa ús d'estratègies comunicatives per reformular els missatges (tot i ser una simulació), pensa què podria contestar un entrevistat, quines preguntes podrien ser d'interès més general per a l'audiència... Resumint, hi ha un acte cognitiu intrínsec en tot el procés sobre el mateix funcionament i finalitat de l'acte comunicatiu.

- **La competència artística i cultural.**

La ràdio permet conèixer textos, costums, tradicions, literatura i cultura en general de la llengua que s'està aprenent, valorar altres cultures, en el nostre cas la francesa, però no només això, sinó conèixer i valorar interessos generals, informacions universals. A més, hi ha tot un procés creatiu relacionat amb el món cultural i literari: poden produir textos com ara cançons, poemes, rimes, descripcions i narracions sobre experiències, inventar històries... qualsevol tipologia de text que ens interessi que elaborin.

- **La competència del tractament de la informació i la competència digital.**

El treball de la ràdio necessita de la recerca a internet en la llengua o llengües estrangeres que s'estan aprenent. Nosaltres treballem molt amb els ordinadors, tan com a font de recerca i d'informació per a les diferents parts de la ràdio i la creació dels programes com per a la part tecnològica.

El programa Audacity, per exemple, que ensenyem des dels primers dies de l'ESO, ens serveix per aconseguir aquest objectiu. A més, com a motivació, intentem participar i/o anar a veure emissores i programes de ràdio perquè els alumnes vegin "in situ" com ho fan els professionals.

- **La competència d'aprendre a aprendre i la d'autonomia i iniciativa personal**

Plantegem la ràdio com un objectiu a llarg termini, per a totes dues etapes, ESO i BAT. En els primers cursos donem coses molt pautades, per manca de vocabulari, d'estructures, d'idees sobre com muntar-ho... però

paulatinament deixem que siguin cada vegada més autònoms, que tinguin més iniciativa personal, en els darrers cursos ja els donem molta llibertat per poder realitzar ells mateixos el programa, que aportin idees... També partim que s'ha de reconèixer i acceptar l'error com a part del procés d'aprenentatge, com actitud positiva de superació. Els propis del grup moltes vegades són qui "pressionen" el company per tal que faci el seu treball, que ho faci en els terminis, que pronunciï bé, que s'esforci...

Per altra banda, els alumnes van coneixent les seves capacitats, els seus estils d'aprenentatge. Podríem dir que és una activitat que atén perfectament la diversitat, cadascú pot fer alguna part. És clar que la feina del professor és també que la faci, però la majoria d'alumnes s'engresca en participar perquè és una activitat creativa, gens memorística, en què el treball consisteix en cercar, trobar, analitzar i sintetitzar. A més, permet treballar i fomentar actituds de respecte i tolerància amb els companys.

I després, cal posar-se d'acord: és una activitat en grup, col·laborativa, hem d'escoltar els altres i donar la nostra opinió, confiar en la feina dels integrants del grup, ser responsables i també crític amb què fas i què fan els teus companys. El treball col·laboratiu canalitza les iniciatives personals en favor del treball en grup, el respecte a l'opinió dels altres, la contrastació d'idees i finalment el consens.

- **La competència de coneixement i interacció amb el món físic i la social i ciutadana**

A través dels temes de la ràdio l'alumne pot entendre la realitat social en què viu, potenciar valors coherents amb l'entorn, preocupar-se pel medi ambient, buscar solucions als problemes socials, respectar la diferència... La ràdio pot ser també un mitjà de transmissió per a la reflexió i el compromís.

I com ho fem tot això? El procés de creació de cada radio té unes característiques comunes però també unes particularitats en cada grup, en cada tema triat, en cada motivació... que la fan ben diferents. A continuació expliquem el procés de creació i elaboració de cadascuna de les emissions realitzades aquest curs.

Radio Il était une fois

Radio Il était une fois neix potser com a conseqüència de diversos treballs realitzats a classe al voltant del conte. Hem utilitzat aquest recurs en diverses ocasions per fixar els temps del passat, per aprendre a vocalitzar i a fer diferents veus, per treballar el diàleg... a nivells més avançats hem fet "détournements de contes" (reescriptura, sovint surrealista i divertida de contes tradicionals, tot i conservant l'estructura primera).

Els grup era molt heterogeni, en quant a nivell i també en quant a interessos; tot i això, una ràdio de contes "una mica especial" es va semblar una idea imaginativa i de seguida van anar sorgint idees que es van concretar en 3 grans parts de la ràdio:

- a) Una entrevista al llop, com a personatge típic de molts contes
- b) Les xafarderies del cor del món dels contes, en forma de notícies
- c) El conte de "Hansel i Grethel" "détourné", situat en l'època actual

Si bé el grup de seguida es va posar d'acord en la feina que calia fer, els dies anaven passant i el producte no es concretava. Dues alumnes, les més treballadores, van parlar amb la professora perquè les ajudés a "estirar els altres". Es va convocar una reunió i es van aclarir algunes coses, es van precisar dates de consecució de feina i els que tenien més nivell es van comprometre a ajudar els que tenien més dificultats.

A partir d'aquí, tot va anar molt més bé. De seguida es va completar el guió final de la ràdio i van començar els assajos.

En pronunciació i entonació, també tenien més dificultats els alumnes amb menys nivell, però la col·laboració va funcionar millor que abans i van prendre consciència de que el producte final era una cosa de tots.

La recerca de cançons va ser també responsabilitat de tots. Cadascú buscava per la seva banda (bancs de sons a la xarxa i músiques diverses) i quan ens trobàvem tots, les escoltàvem i decidíem quines serien més adients.

En acabar tot aquest procés es va procedir a l'enregistrament. No es va fer d'una tirada, perquè els errors apareixien sovint; els mateixos alumnes demanaven un segon o un tercer enregistrament perquè la qualitat de la seva producció fos millor.

Dos alumnes la van muntar i quan van fer sentir el programa a tota la classe, van quedar agradablement sorpresos pel bon resultat obtingut. Els alumnes que van fer aquesta ràdio van valorar que havien après molta fonètica, molta entonació i, sobretot, a treballar millor en equip.